

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕКОЛОГО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Висвітлено геоекологічні підходи оцінки ландшафтів для збалансованого природокористування в рамках концепції сталого розвитку. Проаналізовано структуру земельних угідь за ступенем антропогенного навантаження. Проведено оцінювання еколого-господарського стану території: визначено напруженість еколого-господарського стану та ступінь природної захищеності в окремих адміністративних районах Рівненської області. Згідно розрахованих показників укладені картосхеми їх просторового розподілу. За наслідком проведеної оцінки встановлено, що найоптимальніший еколого-господарський баланс характерний для адміністративних районів поліської частини області, для яких притаманні низька напруга еколого-господарського стану та високі показники екологічної захищеності території, і значно гірший стан в південних районах, де спостерігається надзвичайне антропогенне навантаження, що не урівноважується екологічним потенціалом, та критичний стан природної захищеності території. Звернуто увагу на оптимізацію природокористування досліджуваної території, що сприятиме покращенню екологічного стану ландшафтів та збалансованому розвитку регіону.

Ключові слова: антропогенне навантаження, еколого-господарський баланс, лісистість, розораність, коефіцієнт напруженості еколого-господарського стану території, коефіцієнт природної захищеності.

С.А.Реміз, Н.А.Тарасюк. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ЭКОЛОГО-ХОЗЯЙСТВЕННОГО СОСТОЯНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫХ УГОДИЙ РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ. Освещены геоэкологические подходы оценки ландшафтов для сбалансированного природопользования в рамках концепции устойчивого развития. Проанализирована структура земельных угодий по степени антропогенной нагрузки. Проведена оценка эколого-хозяйственного состояния территории: определены напряженность эколого-хозяйственного состояния и степень естественной защищенности в отдельных административных районах Ровенской области. Согласно рассчитанных показателей оформлены картосхемы их пространственного распределения. По результатам проведенной оценки установлено, что оптимальный эколого-хозяйственный баланс характерен для административных районов полесской части области, для которых характерны низкое напряжение эколого-хозяйственного состояния и высокие показатели экологической защищенности территории, и значительно хуже положение в южных районах, где наблюдается чрезвычайная антропогенная нагрузка, которая не уравновешивается экологическим потенциалом, и критическое состояние природной защищенности территории. Обращено внимание на оптимизацию природопользования исследуемой территории, что будет способствовать улучшению экологического состояния ландшафтов и сбалансированному развитию региона.

Ключевые слова: антропогенная нагрузка, эколого-хозяйственный баланс, лесистость, распадка, коэффициент напряженности эколого-хозяйственного состояния территории, коэффициент естественной защищенности.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Використання природного середовища людиною неминуче призводить до антропогенного впливу на ландшафти та їх трансформації. В нинішній час переходу до сталого розвитку основний акцент варто зосередити на екологізацію усіх видів діяльності з метою оздоровлення довкілля, що сприятиме покращенню економічного і соціального середовища.

Для території Рівненської області характерні відносно збережені природні ландшафти, водночас, трапляються землі, які зазнають інтенсивних антропогенних змін, тому питання оцінки напруженості територій та їх природної захищеності є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему антропогенної зміненості ландшафтів та оптимізації території досліджували багато вітчизняних та зарубіжних вчених не одне десятиліття. Значну увагу приділяють дослідженням цієї проблеми і науковці: Ю.Г. Іванов (1987), Б.І. Кочуров (1987, 2003) [7], А.М. Третяк (2006) [18], О.О. Ракоїд (2008) [13], Л.П. Царик (2009) [19], П.В. Писаренко (2009) [9], Г.І. Денисик (2010) [2], І.П. Ковальчук (2012) [6], О.Л. Попова (2012) [10], І.В. Минніков (2013) [8].

Мета дослідження: висвітлення сучасного

еколого-господарського стану земель Рівненської області.

Основним матеріалом дослідження є статистичні відомості головного управління Держгеокадастру в Рівненській області про наявність земель та розподіл їх за угіддями та видами економічної діяльності і статистичні матеріали департаменту екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації про природно-заповідний фонд області. Основними методами дослідження є статистична обробка даних, математичний, порівняльно-географічний та метод картографічного моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі задоволення потреб суспільства ландшафти виконують певні соціально-економічні функції, що зумовлює антропогену перетвореність природи. З метою недопущення повної деградації ландшафтів, важливо, щоб будь-яка господарська діяльність проводилась із врахуванням рівня їх стійкості, тобто здатності природної системи врівноважувати (або сприяти врівноваженню) негативних наслідків антропогенного впливу [16].

Науковці [8, 9, 10] дотримуються думки, що саме територіальна структура землекористування є критерієм екологічності господарської

діяльності.

У законодавчих та нормативно-правових актах України [4, 12], спрямованих на покращення екологічної політики та впровадження збалансованого розвитку країни, звертається увага на обов'язковість оптимізації співвідношення земельних угідь у ландшафтах, з метою їх збалансування, забезпечення екологічної безпеки та рівноваги території. Оптимізацію планується здійснити шляхом зменшення площі орних земель (до 37-41% території країни при теперішніх 53,8%), також збільшення територій полезахисних лісових смуг та об'єктів природно-заповідного фонду [12]. Збалансування структури землекористування дасть можливість підвищити стійкість ландшафтів до антропогенних викликів сьогодення.

В основу стійкого розвитку регіонів може бути покладена концепція еколого-господарського балансу, обґрунтована в роботах Кочурова Б.І. та Іванова Г.Ю. [7], Попової О.Л. [10].

Еколого-господарський баланс (ЕГБ) території цими авторами розглядається як збалансоване співвідношення видів діяльності та інтересів різних груп населення на території, враховуючи реальні та потенційні можливості ландшафтів, що забезпечить стійкий розвиток природи та суспільства та дозволить запобігти екологічним змінам та наслідків [7].

Методика оцінки еколого-господарського балансу території, розроблена російськими вченими Б.І. Кочуровим та Ю.Г. Івановим (1987), є наступною. При обрахунку ЕГБ території проводять аналіз співвідношення земель за категоріями, ступенем антропогенної зміни природних ландшафтів, напруженістю еколого-господарського стану та ступенем природного захисту. Такий аналіз проводимо на основі категорій землекористування з врахуванням експертних балів окремих видів угідь (табл. 1).

Збалансування структури землекористування має важливе значення для стійкості ландшаф-

Таблиця 1

Класифікація земель за ступенем антропогенного навантаження [8]*

Ступінь антропогенного навантаження (АН)	Бал	Види та категорії земель	Площа в межах Рівненської області	
			га	%
Найвищий	6	Землі промисловості, транспорту, землі населених пунктів, порушені землі	106817,8	5,33
Дуже високий	5	Зрошені та осушені землі	21450,9	1,07
Високий	4	Рілля, пасовища	788977,3	39,35
Середній	3	Багаторічні насадження, землі рекреаційного призначення	13577,4	0,68
Низький	2	Ліси, сіножаті	1038247	51,78
Дуже низький	1	Землі природно-заповідного фонду, вкриті поверхневими водами	204214,2	10,18

*Площі обраховані авторами на основі даних Головного управління Держгеокадастру у Рівненській області станом на 01.01.2015.

тів. Ще В.В. Докучаєв звертав увагу на домінуючу роль природної рослинності у збереженні екологічної стійкості ландшафтів. Останнім часом значна частина вчених намагалися обґрунтувати оптимальну структуру угідь (Писаренко В.В., Попова О.Л., Ю. Одум, Ракоїд О.О., Реймерс М.Ф., Царик Л.П.). Фахівці стверджують, що третину земель доцільно використовувати для сільськогосподарського виробництва, третину – зберігати в природному стані, а ще третину – відводити для напівприродних угідь. У світовому масштабі склався наступний розподіл: сільськогосподарські землі займають 37% території, ліси – 29%, сінокоси та пасовища – 25% [10].

Попова Л.О. на основі узагальнення наукових праць В.В.Докучаєва, М.Ф.Реймерса та інших дослідників пропонує визначати оптималь-

ним співвідношенням частину природних угідь в ландшафтах на рівні 60%, а гранично допустимим не менше 35-40%, оптимальну частку ріллі 40-45% і допустиму не більше 60% та відповідно оптимальну лісистість – 15-20%, допустиму не менше 15% [10].

Земельний фонд Рівненської області станом на 01.01.2015 становить 2005095,3 га, з якого рілля становить 657299,5 га (32,72%), ліси – 805497,9 га (40,17%), інші угіддя, які сприяють екологічній стабілізації ландшафтів – 451485,8 га (22,5%).

До категорії з найнищим антропогенним навантаженням Мініков І.В., Куролап С.А. [8] та Попова Л.О. [10] відносять землі природно-заповідного фонду та вкриті поверхневими водами, а до категорії з найвищим показником – землі промисловості, транспорту, землі населе-

них пунктів та порушені землі. Як показує проведений обрахунок 10,18% території Рівненської області мають ландшафти з дуже низьким ступенем антропогенного навантаження, 51,78 % – з низьким показником, що зумовлено значною залісненістю території, водночас для 39,35% території області характерний високий ступінь антропогенного навантаження, причиною якого є висока розораність земель. Однак, дана класифікація не включає заболочені землі, враховуючи природні особливості регіону та важливу роль боліт в регулюванні природної рівноваги ландшафтів вважаємо за доцільне доповнити види угідь з низьким ступенем антропогенного навантаження болотами, які займають 5,29% території Рівненщини. Враховуючи, що в період радянського часу болота Рівненської області піддавалися інтенсивному осушенню, дехто може припускати, що такі угіддя слід відносити до осушених земель з дуже високим антропогенним навантаженням. Однак зважаючи на те, що починаючи з кінця 80-х років (періоду останньої паспортизації меліорованих систем) у зв'язку з економічною кризою та масовим переходом сільськогосподарських земель із державної у приватну власність, осушувальні системи Рівненщини не функціонують у проектному режимі (окрім науково-дослідних територій). За цей час осушувальні системи втратили свою меліоративну функцію, а болотні ландшафти відновили свій природно-антропогенний режим та притаманну рослинність, тому вважаємо, що болотні угіддя слід відносити саме до земель з низьким ступенем антропогенного навантаження.

З метою аналізу та оцінювання нами обрано території адміністративних районів, які характеризуються відмінними видами природокористування. Еколого-господарський стан території дослідження та ступінь екологічної збалансованості земельного фонду аналізуємо за методикою Б.І.Кочурова, Ю.Г.Іванова [7] з використанням таких показників:

- коефіцієнт абсолютної напруженості еколого-господарського стану території (K_a);
- коефіцієнт відносної напруженості еколого-господарського стану території (K_b);
- коефіцієнт природної захищеності земельного фонду ($K_{пз}$).

Враховуючи, що методика Б.І. Кочурова, Ю.Г. Іванова апробована на території Московської області Російської федерації, між якою та досліджуванним регіоном є ряд спільних рис: розміщення на Східно-Європейській рівнині, в лісовій та лісостеповій зонах, значна лісистість території Московської області (понад 40%), вважаємо доцільним проведення дослідження за цією методикою з врахуванням висновків авто-

рів методики щодо показників коефіцієнтів.

Коефіцієнт абсолютної напруженості (K_a) визначається за формулою [7]:

$$K_a = A_{H_6} / A_{H_1}, \quad (1)$$

де: A_{H_6} , A_{H_1} – площі земель з 6 та 1 балами антропогенного навантаження.

Таким чином ми визначаємо відношення площі сильно змінених внаслідок господарської діяльності земель, що характеризуються найвищим показником антропогенного навантаження та практично не змінених територій, ступінь антропогенного навантаження як дуже низький. Показник відображає врівноваження найбільших антропогенно трансформованих територій площами природоохоронних об'єктів.

Загалом для Рівненської області коефіцієнт абсолютної напруженості становить 0,52, площі заповідних об'єктів та поверхневих вод, які сприяють стійкості ландшафтів та позитивно впливають на стан довкілля, майже вдвічі більші за площі з найвищим ступенем антропогенного навантаження, тому вважаємо, що можна оцінити цей показник як невисокий. Територіально-просторові відмінності коефіцієнта абсолютної напруженості відображені в табл. 2. та на рис. 1.

Невисокі показники напруженості за K_a характерні для Зарічненського, Рокитнівського, Здолбунівського, Березнівського районів. Найвищі показники абсолютної напруженості притаманні для Костопільського, Рівненського, Корецького районів та звичайно міста Рівне.

Однак, коефіцієнт абсолютної напруженості не є повністю інформативним, адже характеризує територію лише за показниками максимального та мінімального антропогенного навантаження. Коефіцієнт відносної напруженості еколого-господарського стану території (K_b) більш повною мірою дає характеристику еколого-господарського стану території, оскільки охоплює всі її складові.

$$K_b = \frac{A_{H_4} + A_{H_5} + A_{H_6}}{A_{H_1} + A_{H_2} + A_{H_3}} \quad (2) [7]$$

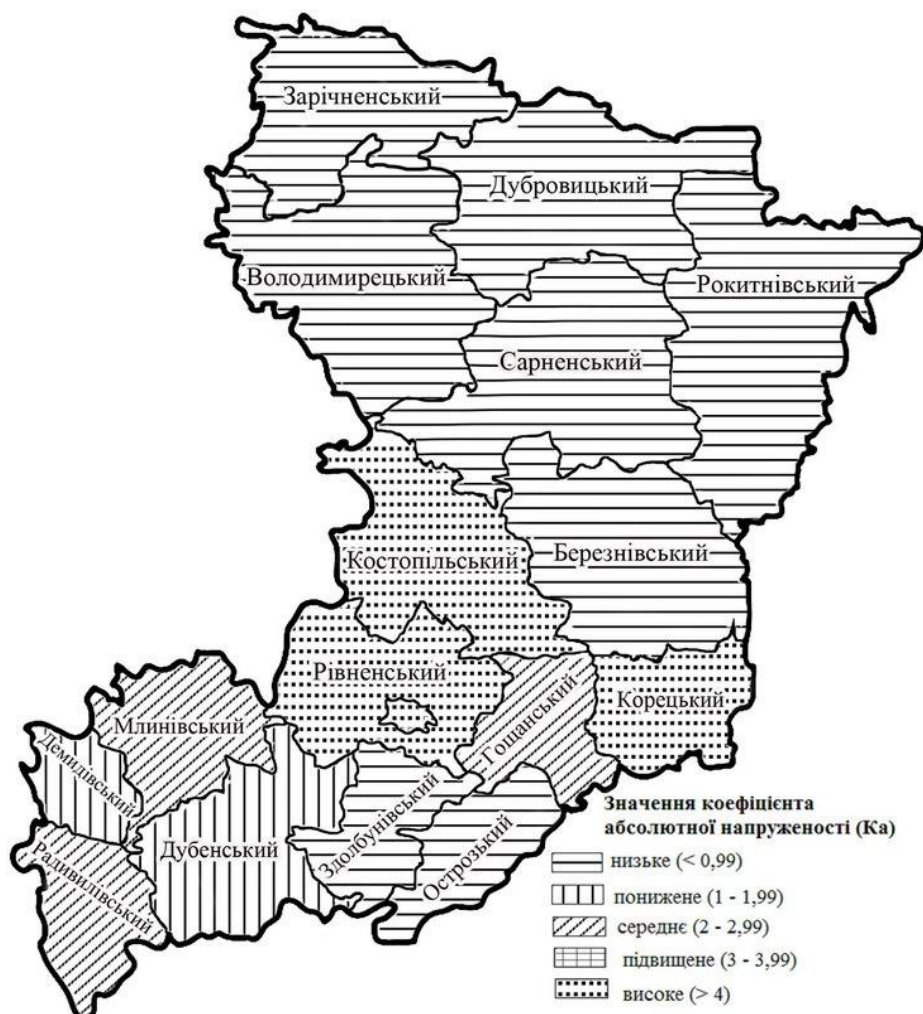
де: A_{H_1} , A_{H_2} , A_{H_3} , A_{H_4} , A_{H_5} , A_{H_6} – площі земель із 1, 2, 3, 4, 5, 6 балами антропогенного навантаження відповідно.

Чим менший показник K_b тим нижча напруженість екологічної ситуації, коли K_b дорівнює 1,0 або близький до цього значення еколого-господарський стан адміністративної території є збалансованим за ступенем антропогенного навантаження та потенціалу стійкості ландшафтів [7].

Для визначення параметрів відносної напруженості еколого-господарського стану необхідна класифікаційна градація, яку ми застосує-

Показники еколого-господарського стану районів Рівненської області

№ з/п	Назва адміністративної одиниці	Коефіцієнт абсолютної напруженості (K _а)	Коефіцієнт відносної напруженості (K _в)	Площа земель із середовищета ресурсозберігаючими функціями (P _{ср})	Коефіцієнт природної захищеності (K _{пз})
1.	Березнівський	0,28	0,44	129739,58	0,76
2.	Володимирецький	0,39	0,44	144173,96	0,74
3.	Гоцанський	2,82	4,41	31249,2	0,45
4.	Демидівський	1,07	3,49	17900,5	0,47
5.	Дубенський	1,90	1,78	64070,88	0,53
6.	Дубровицький	0,34	0,34	145877,54	0,80
7.	Зарічненський	0,13	0,33	129713,88	0,90
8.	Здолбунівський	0,23	0,96	59234,86	0,90
9.	Корецький	4,27	3,96	33077,44	0,46
10.	Костопільський	5,80	0,88	85225,58	0,57
11.	Млинівський	2,83	3,71	44022,06	0,47
12.	Острозький	0,77	1,58	39784,72	0,57
13.	Радивилівський	2,26	3,13	36085,5	0,48
14.	Рівненський	4,29	2,00	59651,66	0,51
15.	Рокитнівський	0,22	0,17	196609,34	0,84
16.	Сарненський	0,75	0,44	139690,44	0,71
17.	м. Рівне	18,79	6,36	1308,2	0,22
18.	Рівненська обл.	0,52	0,73	1358549,16	0,68

Рис. 1. Напруженість еколого-господарського стану території Рівненської області за коефіцієнтом K_а.

мо, поділивши оціночну шкалу на п'ять ранжувальних рівнів відносної напруженості ЕГС окремих територій.

Враховуючи висновки авторів методики, за наслідками її апробації на території Московської області, регіони, коефіцієнт K_v яких менше 1, віднесемо до збалансованих. Підтвердженням цього слугує, що райони, в яких параметри коефіцієнту менше 1, характеризуються значною лісистістю – 41-65%, високими показниками заповідності території – 10-25% та невисокою розораністю території – 10-22%. Такі показники структури земельних угідь відповідають оптимальній структурі земельних угідь, обґрунтова-

ній Реймерсом М.Ф., Ю. Одумом, Поповою Л.О. Чотири інших ранжувальних рівні відносної напруженості еколого-господарського стану, зі значенням коефіцієнта >1 , виділяємо як дуже низький, низький, середнє та високий.

Значення коефіцієнта відносної напруженості еколого-господарського стану для Рівненської області становить 0,73, тому характеризується як збалансоване напруження, що свідчить про стійкість природних ландшафтів та невисокі показники антропогенного навантаження. Однак цей показник є нерівномірним по території області (табл. 2, рис. 2).

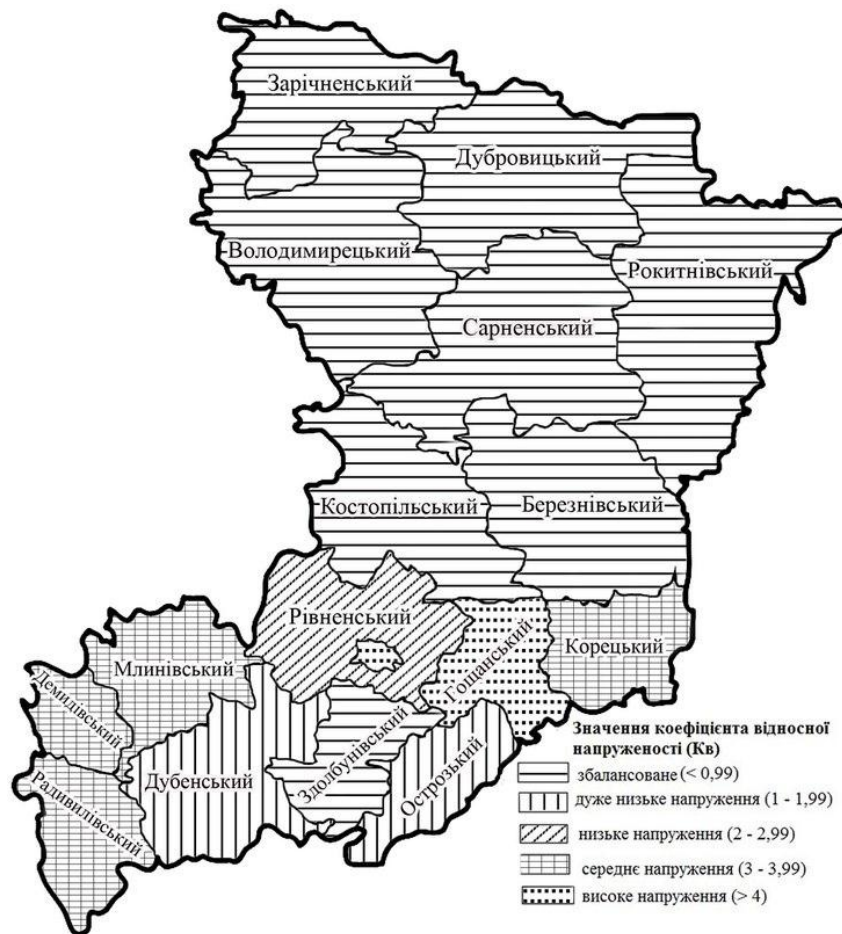

Рис. 2. Напруженість еколого-господарського стану території Рівненської області за коефіцієнтом K_v .

До другої групи, для якої показник K_v приблизно дорівнює одиниці, що свідчить про дуже низьку відносну напруженість еколого-господарського стану, відносимо Дубенський та Острозький райони.

Водночас на території Демидівського, Корецького, Млинівського та Радивилівського районів коефіцієнт відносної напруженості еколого-господарського стану становить більше 3. Це лісостепові райони з високим рівнем розораності території (62-67%), а лісові ландшафти та природоохоронні території займають невеликі площі (відповідно 11-17% та 0,2-1,5%).

Найвищий показник коефіцієнта відносної напруженості еколого-господарського стану характерний для Гошанського району.

Будь-якому антропогенному впливу відповідає певний рівень стійкості природних та природно-антропогенних ландшафтів. Природна захищеність ландшафтів та рівень їх стійкості перебуває в прямій залежності від території, яку займають природні ландшафти та природоохоронні об'єкти, чим вона більша – тим стійкіший ландшафт. І навпаки, чим більше земель із високим антропогенним навантаженням, тим нижча природна захищеність ландшафту, а відповідно і

його стійкість. Для встановлення таких показників визначають сумарну площу земель із середовище- та ресурсозберігаючими функціями (P_{CP}), яку автори методики пропонують визначати за формулою [7]:

$$P_{CP} = P_1 + 0,8 P_2 + 0,6 P_3 + 0,4 P_4 \quad (3)$$

де: P_1, P_2, P_3, P_4 – площі земель з рівнем антропогенного навантаження 1, 2, 3, 4 бали (землі з найвищими показниками антропогенного навантаження не беруться до розрахунку).

Співвідношення площі земель із середовище та ресурсозберігаючими функціями до загальної площі території дає інтегральний коефіцієнт природної захищеності ($K_{пз}$).

$$K_{пз} = P_{CP} / P_3 \quad (4)$$

де: P_{CP} – сумарна площа земель із середовище- та ресурсозберігаючими функціями;

P_3 – загальна площа земель.

Обраховане значення цього коефіцієнта для Рівненської області становить 0,68. На думку автора методики [7], якщо цей коефіцієнт є меншим ніж 0,5, то це свідчення того, що екозахищеність території перебуває в критичному стані. Зазвичай причиною такого критичного стану є надмірні площі розораних земель, високий рівень урбанізації та значні порушення земельних угідь. На основі вищевикладеного, можна стверджувати, що для Рівненщини в цілому характерна природна захищеність ландшафтів в межах норми, однак, на жаль, така картина притаманна не для всієї території, адже в просторовому аналізі адміністративних районів ми можемо спостерігати як кращу, так і гіршу ситуацію (табл. 2, рис. 3).

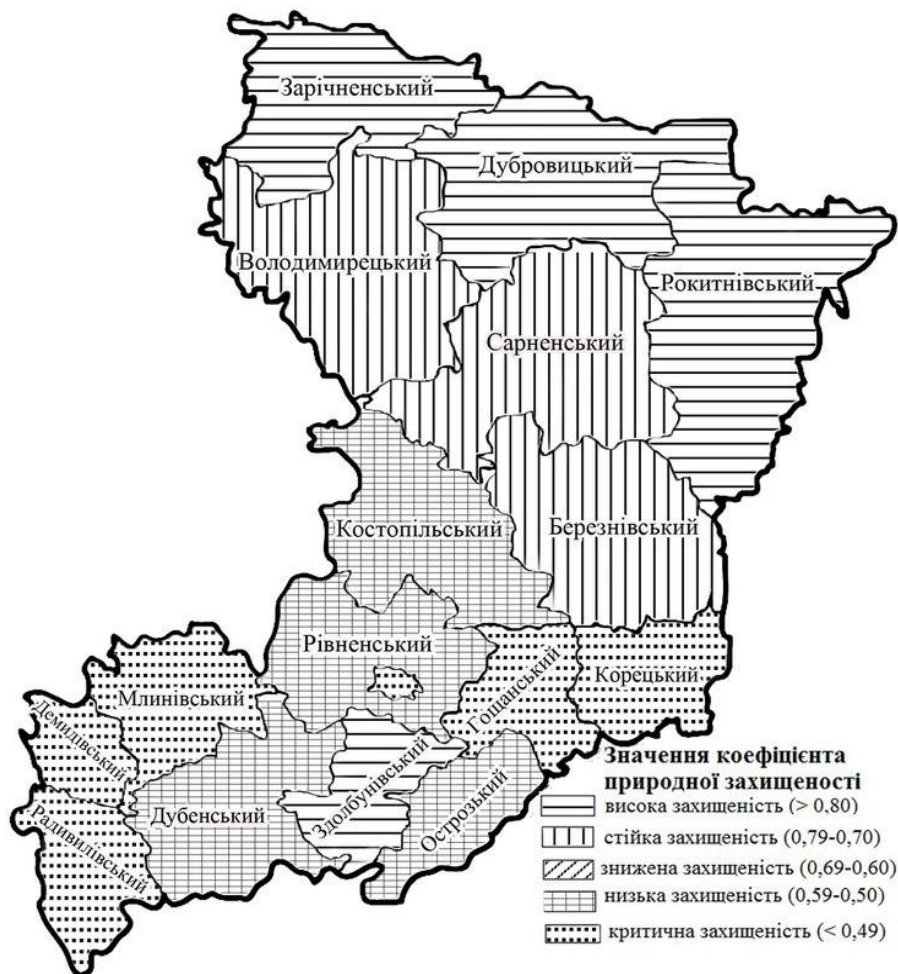

Рис. 3. Комплексна оцінка природної захищеності території Рівненської області за коефіцієнтом $K_{пз}$.

Висока природна захищеність території характерна для Зарічненського, Здолбунівського, Рокитнівського районів, причиною цього є значна залісненість, заболоченість території та не надто високий рівень її господарської освоєності. Водночас поряд з поліськими районами висока екологічна захищеність характеризує більш південний Здолбунівський район, це зумовлено тим, що 26910,3 га або 40% території займають

природно-заповідні об'єкти, в тому числі Національний природний парк «Дермансько-Острозький» (3852,4 га) та Регіональний ландшафтний парк «Дермансько-Мостівський» (19837,0 га) [17], що є не характерним для решти лісостепових та перехідних районів області.

Значно гірша ситуація у південних районах (Гощанський, Демидівський, Млинівський, Радивилівський, Корецький), для яких характерний

критичний стан природної захищеності території. Причиною такої ситуації, як вже зазначалось вище, є надмірна розораність території.

Отож, аналіз регіональних відмінностей природної захищеності території демонструє, що найбільш збалансований еколого-господарський стан ландшафтів характерний для рівнинної Поліської зони, яка характеризується значною лісистістю, заболоченістю та менш інтенсивним розвитком сільського господарства. В напрямку на південь, зі зростанням абсолютних висот території, покращенням якості ґрунтового покриву зростає інтенсивність сільськогосподарської освоєності території та зменшується площа збережених природних ландшафтів. Як наслідок, зменшується природна захищеність території, яка прямує до критичної в південних районах області. В територіально-просторовому вираженні в межах Рівненщини зменшення збалансованості ландшафтів чітко простежується з півночі на південь, виняток становить лише Здолбунівський район (причини зазначені вище).

Водночас слід зауважити, що зміни структури земельних угідь відбуваються постійно, і такі зміни не завжди можливо передбачити в структурі угідь. Яскравим прикладом цього є незаконний видобуток бурштину на території Зарічненського, Сарненського, Рокитнівського, Володимирецького та Дубровицького районів. Внаслідок цього, ландшафти поліського краю, які на даний час оцінюються як природні та ха-

рактеризуються низькою антропогенною змінністю піддаються варварській трансформації, цінні лісові угіддя, землі природно-заповідного фонду перетворюються в деградовані порушені землі, так звані «бедленд». Це не може вкрай негативно не позначитись на стані ландшафтів. Навіть ландшафт з найвищим рівнем стійкості та захищеності не може зберегти свої природні властивості в умовах такого антропогенного тиску. Тому на даний час є особливо актуальним питанням інвентаризації угідь та постійного контролю за їх станом та збереженням ландшафтів.

Висновки. Проведений статистичний аналіз структури земельних угідь та оцінювання територіальних відмінностей еколого-господарського балансу Рівненщини дозволив визначити наступні закономірності. Оптимальний еколого-господарський баланс характерний для адміністративних районів поліської частини області, яким притаманні низька напруга еколого-господарського стану та високі показники екологічної захищеності території. Найгірші показники ЕГБ південних районів області, в яких спостерігається високе антропогенне навантаження, що не урівноважується екологічним потенціалом, та критичний стан природної захищеності території.

Покращення еколого-господарського балансу територій можна досягти лише шляхом оптимізації природокористування.

Література

1. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології [Текст] / М. Д. Гродзинський – К.: Либідь, 1993. – 222 с.
2. Денисик Г.І. Регіональне антропогенне ландшафтознавство. [Текст] Навчальний посібник / Г.І. Денисик, О.В. Тімець. – Вінниця-Умань, 2010. – 170 с.
3. Докучаев В.В. Труды экспедиции, снаряженной лесным департаментом, под руководством проф. Докучаева [Текст] // Избр. соч. – М.: Сельхозгиз, 1954. – С. 513-542.
4. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» № 2818-VI від 21.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page>
5. Кадыркулов А.К. Критерии оценки природно-антропогенных ландшафтов (на примере Ат-Башы-Кара-Коюнской долины) [Текст] / А.К. Кадыркулов // Географія і туризм. № 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.geolgt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk27/v2736.pdf>
6. Ковальчук І.П. Актуальні питання дослідження екологічних ризиків землекористування [Текст] / І.П. Ковальчук, Б.М. Копайгора // Землеустрій і кадастр: Науково-виробничий журнал. – 2012. – № 3. – С. 36–41.
7. Кочуров Б.И. Оценка эколого-хозяйственного состояния территории административного района [Текст] / Б.И. Кочуров, Ю.Г. Иванов // География и природные ресурсы. – 1987. – № 4. – С. 49
8. Минников И.В. Оценка эколого-хозяйственного баланса территории Воронежской области [Текст] / И.В. Минников, С.А. Куропан // Вестник Воронежского государственного университета, Серия: География. Геоэкология. – 2013. – № 1. – С. 129-136.
9. Писаренко В.В. Оцінка екологічного стану сільськогосподарських угідь Полтавської області. [Текст] / В.В. Писаренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2009. – № 2. – С. 23-25.
10. Попова О.Л. Екодіагностика природно-господарської організації території України: агроландшафтний аспект. [Текст] / О.Л. Попова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eip.org.ua/docs/EP_12_3_92.pdf
11. Преображенський В. С. Основы ландшафтного анализа [Текст] / В.С. Преображенський, Т.Д. Александрова, Т.П. Купріянова. – М.: Наука, 1988. – 192 с.
12. Про затвердження Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року. Наказ Міністерства аграрної політики України № 280 від 20.08.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/document/fpart88/idx88535.htm>

13. Ракоїд О.О. Методичні рекомендації з комплексної агроекологічної оцінки земель сільськогосподарського призначення [Текст] / О.О. Ракоїд. – К.: Логос, 2008. – 51с.
14. Реміз С. Геоекологічні аспекти сталого розвитку Рівненської області//Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. [Текст] / С.Реміз, Н.Тарасюк. – Тернопіль: СМП «Тайп». – 2013 №1 (вип. 34). – С. 197-203.
15. Сорокіна Л.Ю. Оценка антропогенной трансформированности ландшафтов трансграничного полесского региона. [Текст] / Л.Ю. Сорокіна // Український географічний журнал - 2013. – № 3. - С. 25-33.
16. Стойко С. М. Сучасні види антропогенного впливу на життєве середовище [Текст]/ С.М. Стойко, І.Б. Койнова // Український географічний журнал. – 2012. № 1. – С. 50-57.
17. Тарасюк Н.А. Оценка природно-заповедного фонда западного региона Украины (на примере Ровненской области). [Текст] / Н.А. Тарасюк, С.А. Ремиз // Научный журнал «Вопросы географии и геоэкологии». – 2015. № 1. С. 35-42.
18. Третьяк А.М. Землевпорядне проектування: Теоретичні основи і територіальний землеустрій [Текст] : Навч. посібник. /А.М. Третьяк – К.: Вища освіта, 2006 – 528 с.
19. Царик Л.П. Геоекологічні підходи до оцінки ступеня збалансованості природокористування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.geography.lnu.edu.ua/Publik/Period/visn/37/5_Tsaryk.pdf
20. Шищенко П.Г. Прикладная физическая география [Текст]/ П.Г. Шищенко. - К.: Головное издательство издательского объединения «Вища школа», 1988. – 192 с.

UDC 911.3:33:001.82

B.O. Chernov, PhD (Pedagogy), Professor,
SHEE «G. Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University»

METHODOLOGICAL BASIS OF ECONOMIC GEOGRAPHY (part 1)

Б.О. Чернов. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ. Сьогодні глобальні економічні зміни вимагають вирішувати багато питань, пов'язаних не тільки з удосконаленням новітніх технологій в промисловості, сільському господарстві, але й в соціальній сфері розв'язанні проблем внутрішніх і зовнішніх міграцій населення. Ці питання до 60-х рр. ХХ ст. входили складовою частиною до економічної географії. Економічна географія у цей період досягла значних успіхів, була визнана не тільки у нашій країні, а й за рубежем. Свідченням цього триумфу були міжнародні наукові конференції та численні публікації. Після тривалої дискусії економічна географія як окрема самостійна наука перестала існувати. Тому постала проблема з'ясування сучасного статусу економічної географії в системі географічних наук, оскільки ця наука, на думку окремих географів, втратила самостійність і стала певним додатком суспільної географії. Насправді вона є самодостатньою наукою. Для доведення цього твердження намічені шляхи подальших досліджень.

Ключові слова: економічна географія, соціальна, соціально-економічна, суспільна географія, взаємозв'язки і впливи, криза географії, дискусія, втрата самостійності, нові дослідження.

Б.О. Чернов. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГЕОГРАФИИ. Сегодня глобальные экономические изменения требуют решения многих вопросов, связанных не только с усовершенствованием новейших технологий в промышленности, сельском хозяйстве, но и в сфере решения проблем внутренних и внешних миграций населения. Эти вопросы до 60-х гг. ХХ в. были составной частью экономической географии. Экономическая география в этот период достигла значительных успехов, была признана не только в нашей стране, но и за рубежом. Свидетельством этого триумфа были международные научные конференции и многочисленные публикации. После продолжительной дискуссии экономическая география как отдельная самостоятельная наука перестала существовать. Поэтому возникла проблема выяснения современного статуса экономической географии положения среди естественно-общественных наук, поскольку эта наука, по мнению отдельных географов, потеряла самостоятельность и стала определённым дополнением общественной географии. На самом деле она является самостоятельной наукой. Для доказательства этого утверждения намечены пути дальнейших исследований.

Ключевые слова: экономическая география, социальная, социально – экономическая, общественная география, взаимосвязи и влияния, кризис географии, дискусия, потеря самостоятельности, новые исследования.

Verify the meaning of words, and you will save
the mankind from half of their delusions.
(Rene Descartes)

Today, as a result of the accelerating processes in the state and its economy restructuring there is a requirement for not only the fundamental changes in geographic science but also in the disproportion between natural, historical and social directions in geography. More active development of the social geography in foreign countries is explained by the market needs, profits, competitions, social inequality. But now all these have come to our state. An in-

creasing role of social science research has become more evident in providing nation-building, economic restructuring in conditions of almost absolute privatization, commodity and market relations, sudden enhancement of social economic directions, incredibly fast growth of social inequality, disastrous decline of agriculture, aggravated political processes.

Under these conditions, «there was a need, on the one hand, to strengthen the theoretical, especially methodological and methodical potential of the national geographic science that would allow it as the geography of many developed countries to put